

Gönderim Tarihi: 19.10.2016 Kabul Tarihi: 23.05.2017

CUMHURİYET TÜRKİYE’SİNDE KAMU POLİTİKALARININ ÜRETİLMESİNDE KADIN

Hatice ALTUNOK*
Fatma Gül GEDİKKAYA**

WOMEN IN PUBLIC POLICY MAKING IN REPUBLIC PERIOD OF TURKEY

Öz

Kadının çalışma hayatındaki yerine ilişkin istatistikler, gelişmişlik düzeyleri farklı olsa da tüm ülkeler için önemli anlamlar ifade eder. Bu konu ulusal düzeyde ve çeşitli uluslararası örgütlerin gelişmişlik göstergeleri bağlamındaki değerlendirmeleri için veri oluşturmaktadır. Şiddet, eğitim, istihdam, evlenme yaşı gibi artırılabilir araştırma kategorilerinde kadın, başlıca politika üretilmesi gereken odaklar arasına girmiştir. Bu makale kapsamında Türkiye’de de özel olarak politikalar üretilmesi gereken konu başlıkları arasında yer alan kadının, politika üretim aktörleri arasındaki konumunun sayısal görünümü sunulmuştur. Cumhuriyet’in kuruluşundan itibaren yasama, yürütme ve yargı erklerinde kadının konumu, tarihsel süreç içerisinde sayısal değişimleriyle yansıtılmıştır. Yasama organında kadın milletvekili, meclis başkanı ve başkan vekilleri; Yürütme organında kadın cumhurbaşkanı, başbakan, bakan, bakan yardımcısı, müsteşar, müsteşar yardımcısı; Yargı organında yüksek yargı kurumlarının kadın başkan ve üye sayıları bu çalışmanın kapsamını oluşturmuştur. Böylece Cumhuriyet Türkiye’inde kadının kamu politikalarının üretilmesindeki yeri yasama, yürütme ve yargı erklerinde sayıları esas alınarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Kamu Politikalarının Üretilmesi, Yasama, Yürütme, Yargı.

Abstract

Statistics with respect to women in work life provide important information about countries, no matter how developed they are. Such statistics provide comparative analysis of development to both national and international level organizations. In different research categories such as in violence, education, employment, marriage age, etc. women become one of the actors to formulate policies. In this study, it is researched the place of women as an actor in making important public policies in Turkey. It is asked, how many women are/were

---

*Yrd. Doç. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, e-posta: hatice.altunok@ibu.edu.tr.

**Arş. Gör., Gazi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, e-posta: fghaliloglu@gazi.edu.tr.

actors in policy making. The numerical data of women in judiciary, executive and legislation powers is provided with a historical perspective starting from the beginning of republic. In legislation the women as MPs, president and vice president of parliament are considered. In executive, women as president, prime minister, ministers, vice ministers, under secretaries; in judiciary, women as president of the judicial branch and the numerical distribution within judicial boards are counted. In this way, women as an actor in policy making in executive, judiciary and legislation powers are evaluated.

Keywords: Women, Public Policy Making, Judiciary, Executive, Legislation.

1. Giriş

Kamu yönetimini küresel ilkelere göre yenileştiren reformlar; sivil toplum, çok aktörlülük, katılım gibi unsurları ön plana taşımıştır. Bunlar kamunun yönetim anlayış ve yöntemlerini değiştirirken, Sanayi Devrimi sonrası çalışma yaşamında emek sahibi kimliği ile ortaya çıkan kadının, kamunun yönetilmesi işindeki paydaşlık derecesi de uluslararası istatistiklere konu olmuştur. Bu kategoriler de elbette ki tüm ülkeler için aynı anlamı ifade etmemektedir. Ancak toplumsal dönüşüm süreçlerinde kadın hakları yolunda önemli mesafeler kat etme gayretine sahip olmuş toplumlar için değeri büyüktür. Bu mesafeler aynı zamanda toplumların insan hakları ve demokratikleşme yolundaki gelişimlerini de göstermektedir.

Kadınların her alanda etkinliğe sahip olmaları konusu, kadın-erkek eşitliğinin sağlanıp geliştirilmesi ve istatistiklerin dengelenmesi hedefini birbirini karıştırma hatasına düşmeden (Berktaş 2004: 28) değerlendirilmelidir. Sayısal görünüm itibarıyla kadınların çalışma hayatında çoğalmasının yanında şiddet gibi olaylarda artış yaşanıyorsa sorgulanması ve çözüm üretilmesi gereken sorunlar bulunmaktadır. Bu makale kapsamında yasama, yürütme ve yargı erkleri itibarıyla kadının politika üretim süreçlerindeki yerine bakılmıştır. Makalede Cumhuriyet Türkiye'sinde 1923'den günümüze üç erkte çeşitli kategorilerde kadının pozisyonunun sayısal durumu yansıtılarak kadınla ilgili verilere bir başka açıdan katkı sağlanmıştır.

Hükümetler daha fazla büyüme, istihdam ve daha iyi yaşam koşulları istiyorlarsa, cinsiyete duyarlı analizlere, kadınların ve erkeklerin neyi nasıl yaptıklarına dair göstergelere daha fazla ihtiyaç duyacaklardır (Hecklinger 2008: 12). Bu göstergelerin oluşturulması için kadın etkinliğinin farklı pozisyonlarda incelenmesi gerekmektedir (Altunok ve Gedikkaya 2014: 300). Böyle bir inceleme yaparken kadınların kamu hizmetine alımında cinsiyete dayalı ayrımcılık kadar hizmetin niteliğine göre de ayrımcılık yaşandığı yönünde çalışmalarla da karşılaşılmaktadır

(Aslan 2006: 118). Benzer tespitlerden yola çıkarak makalede, kadınların kamu politika üretimindeki konumu tartışılmış, çalışma kapsamında yasama, yürütme ve yargıda üst düzey karar verici pozisyonlarda kadınların istihdamı sayısal verilerle resmedilmiştir. Kamuda nicel olarak artan kadın istihdamının yasama, yürütme ve yargı erklerinde karar verici ve politika üretiminde rol sahibi olma yönünden durumu değerlendirilmiştir.

Kadınların kamu hizmetinde istihdamı ile ilgili çalışmalarda büyük ölçüde bakanlıklarda müsteşar ve müsteşar yardımcıları sayısı veya milletvekili sayısına odaklanıldığı görülmektedir. Cumhuriyet'in ilanından bugüne bir bütün olarak yasama, yürütme ve yargı organlarının üst düzey karar vericiler olarak konumunu yansıtacağından dolayı çalışmanın ilgili yazındaki araştırmacılara yararlı olacağı düşünülmektedir.

2. Kadınların Her Alanda Etkinliğe Sahip Olmalarının Önemi¹

Modern sanayinin gelişmesinden önce kadınlar, siyaset ve savaş gibi erkek işlerine dâhil edilmeseler de üretim sürecinin önemli bir parçası konumundaydılar (Giddens 2000: 339). İnsanlığın başlangıcından bu yana çalışma sürecine dâhil olan kadınların ev işleri dışında ve bir ücret karşılığı iş ve çalışma alanına atılmaları ise Sanayi Devrimi ile başlamıştır (Gürkan 1978: 388).² Bu başlangıç kadın ve kadın hakları konusunda büyük ve köklü değişimlere de sebep olmuştur. Kadının erkek gibi atölye ve fabrikalarda çalışmaya başlamasıyla kadınlara daha öncesinde verilmeyen hakların kadınlara tanınmasını sağlamıştır (Daver 1968: 122). Kadının ev dışında çalışması, temel ögesi erkek olan çalışma hayatında yeni bir emek ögesinin var olması anlamına gelmiştir (Gürkan 1978: 388). Böylece çalışan kadın sayısının artması, sanayi sonrası yaşanan en önemli toplumsal gelişmelerden biri olmuştur (Dura ve Atik 2002: 103). Şehirleşme ve yaşam standartlarının yükselmesi kadınlar için yeni iş alanlarının açılmasını sağlamıştır. Kadınların kamusal hayata katılımlarını arttırmak amacıyla toplum ve yönetimdeki rol ve statülerinin

---

¹ Kadının yasama, yürütme ve yargı esasında kamu politikalarında aktörlük düzeyine geçmeden önce kadının her alanda etkinliğinin önemine yer verilmesinin nedeni, sınırlandırılmış bir çalışma özelinde kadın tartışmalarındaki asıl kaygıyı vurgulamayı göz ardı etmekten kaçınmaktır.

² Bir başka adım da Fransız Devrimiyle atılmıştır. İnsan ve Vatandaşlık Hakları Bildirgesi erkek ve kadın ayrımı olmaksızın bütün insanlara eşit haklar vaat ediyordu (Daver 1968: 122). 19. yüzyılın başlarından itibaren insan hakları ilkeleri önceleri Avrupa'da sonraları bütün dünyada yazılı anayasaların kabulü ile birlikte devletlerin hukukunda yer almıştır (Kapani 1970: 46).

ekonomik, sosyal ve yasal kapsamlarının yeniden incelenmesini gerektirmiştir (Gülmez 1972: 52). Tüm bu gelişmeler sonucunda kadın konusu önemli bir inceleme nesnesi olmuştur.

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren hızlanan toplumsal değişimler, ailenin yapısında ve aile hukukunda büyük değişimlere yol açmıştır. Bu doğrultuda gelişen demokratik zihniyet, zayıf olanı korumaya yönelik sosyal hukuk devletinin gerçekleşmesine yol açarken, eşitlik ilkesi cinsler arası eşitlik şeklinde yeni bir boyut kazanmıştır (Gürkan 1978: 395-396). 20. yüzyılda feminist akımlar modern anayasalar ve kanunlarda geniş hakların yer almasını sağlamıştır. Bu hakların başlıcaları eğitim hakkı, seçme ve seçilme hakkı, kamu görevlerine atanma hakkı (memur, yargıç vb. olabilme) ve miras ve mülkiyet haklarında eşitlik olarak özetlenebilir (Daver 1968: 123). 20. yüzyılda kadınlar Birleşmiş Milletlere üye ülkelerin çoğunda eşit siyasal hakları elde etmişlerdir. Bu kazanımlarda feminist hareketin kadınların özgül haklarının genel insan hakları bağlamında ele alınarak kadınların özgül durumundan kaynaklanan sorunların dile getirilmesinde duyarlılığı artırmasının da etkisi olmuştur (Berktaş 1995: 758). Kadın sorunlarına dikkat çekmek ve çözümler üretmek için kongreler yapılmakta, sivil toplum örgütleri kurulmakta, projeler gerçekleştirilmektedir. Bunlar gibi pek çok araçla kadın odaklı uluslararası ve ulusal etkinlikler gerçekleştirilmekte ve çeşitli hedefler belirlenmektedir. 1976-1985 yılları arası Birleşmiş Milletler tarafından *Dünya Kadın On Yılı* olarak ilan edilmiştir. Bu amaçla 1975 yılında ilk Kadın Kongresi yapılmış ve "eşitlik, kalkınma ve barış" şeklinde üç hedef belirlenmiştir. 1980 yılında ikincisi yapılan Kadın Kongresinde "istihdam, sağlık ve eğitim" konuları üzerine odaklanılmıştır. Üçüncü Kadın Kongresinde ise kadınların siyasal faaliyetlerde yer alması ve etkili bir kadın kurumuyla yetkili organlarının kurulması gündeme alınan konular olmuştur (Sallan 1993: 160).

Kadın haklarının gelişmesi ve kadının etkin olma çabalarının belirginleşmesi beraberinde kadının, toplumsal üretimin ve ilerlemenin bir ögesi olduğunu toplumsal algıya yerleştirmiştir (Akdoğan 2001: 61). Bu algının yerleşmesinde kadın konusunun çeşitli açılardan incelenmesi de yardımcı olmuştur. Akademik araştırmaların artması kadına ilişkin durum tespitlerinin yapılmasına ve sorunlara ilişkin çözüm önerilerinin artmasına katkı sağlanmıştır. Türkiye ve dünyanın başka yerlerinde de 20. yüzyılın ikinci yarısında başlamış yeni bir olgu olarak *kadın araştırmaları* bilgi üreten özel bir alanda kadını araştırma konusu yapmıştır. Bunun yanında araştırma konusu olan kadın, bilginin üretilmesi, aktarılması ve yorumlanması sürecini genellikle erkekler yönlendirdiği için tarih boyunca bilgi alanından dışlanmaya çalışılmıştır

(Berktaş 1998: 239-240). Berktaş'ın vurgulamış olduğu kadının bilgi alanından dışlanma durumunun günümüzde pek çok alanda benzer şekilde tartışıldığı görülmektedir. Bu vurguya benzer tespitler olarak kadının belirli meslek gruplarına sıkışması ve üst kademelerdeki konumu gösterilebilir.

Kadın konusunun eğitim, istihdam, siyaset gibi çeşitli kategorilerde ayrı ayrı incelenmesi beraberinde bu kategoriler hakkında birbiriyle ilişkili verilerin oluşturulmasını da sağlamıştır. 1990'lı yıllarla birlikte kadın örgütleri ve feminist siyasetin etkisiyle oluşan tartışma ortamı, kadınların karşılaştıkları engelleri, yasakları ve ayrımcılıkları tartışarak, nedenlerini araştırarak, görünmeyeni belgeleyerek kadın hakları bilançosu çıkarılmasını sağlamıştır. Türkiye'de cinsiyet temelli istatistikler elde edilmeye ve bunların uluslar arası alanda karşılaştırmalı incelenmelerinin artmasıyla kadınlarla ilgili gerçeklik dikkat çekmeye başlamıştır (Sancar 2012: 14). Siyasal, sosyo-kültürel, sağlık, ekonomi gibi farklı alanlarda yapılan ve konuyu kadın odağında inceleyen araştırmalarla her geçen gün daha fazla ve birbirine öncülük eden veriler elde edilir hale gelmiştir. Okuma-yazma oranının istihdam düzeyine etkisi, kadınların çalışma oranının evlenme yaşına etkisi gibi ilişkisellik taşıyan kadına ilişkin önemli bir istatistikî veri tabanı oluşturulmuştur (Altunok ve Gedikkaya 2014: 299).³

Her ülke cinsiyet eşitliğine verdiği önemi, parlamento bünyesinde oluşturduğu kurumlar ile yürütme organı bünyesindeki yapılanmalar ve yasal düzenlemelerle göstermeye çalışmaktadır. Uluslararası düzeyde yaşanan gelişmeler de ulusal düzeydeki girişimlerin hızlanmasında rol oynamaktadır (Civelek 2011: 132). Ülke profili bilgileri arasında kadınlara ilişkin istatistiklerin çeşitli alanlarda dikkatleri çekmeye başlaması, kadına ilişkin kamu örgütlenme sürecinde de adımları geliştirmiştir. Bu durum Türkiye'de kadın ve kadına ilişkin sorunların tek tek bireysel çabalarla değil, bir kamu otoritesi çatısı altında yürütülecek sistematik çabalarla çözülebileceği bilincinin siyasal düzlemde benimsenmesiyle kadın merkezli bir genel müdürlük kurulmasıyla kendini göstermiştir.⁴ 2009

---

³ TÜİK, Devlet Personel Başkanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü kadınlarla ilgili pek çok istatistikî bilgiyi kamuya sunmaktadır.

⁴Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün görevleri kapsamında; "Kadına karşı ayrımcılığın önlenmesi, kadının insan haklarının ve toplumsal statüsünün korunması ve geliştirilmesi, kadının toplumsal hayatın tüm alanlarında etkin hâle getirilmesine yönelik ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesi çalışmalarını koordine etmek, belirlenen politika ve stratejileri uygulamak, uygulanmasını izlemek ve değerlendirmek. Sağlık, eğitim, kültür, çalışma ve sosyal güvenlik başta olmak üzere bütün alanlarda kadınların ilerlemesini sağlayıcı ve karar

yılında ise Kadın ve Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu'nun kurulmasıyla yasama bünyesinde de bir aktör oluşturulmuştur.

Türkiye'de kamu yapılanmasında çalışma kapsamını kadına ilişkin konuların oluşturduğu birimler bulunmakla birlikte, Kalkınma Bakanlığı bünyesinde hazırlanan kamu politikalarında yönlendirici bir araç niteliğinde olan Kalkınma Planında da kadınların karar alma mekanizmalarında daha fazla yer almaları, istihdamının artırılması, eğitim ve beceri düzeylerinin yükseltilmesinin sağlanacağı hedefleri vurgulanmıştır (Onuncu Kalkınma Planı, 2013: 44).⁵ Kadının her düzeydeki karar mekanizmalarında yer alması onu aynı zamanda kalkınma politika ve programları için sadece yararlanan değil, politika yapıcı özne olması anlayışını da yaygınlaştırmaktadır (Bhasin 2003: 51). Dolayısıyla hedefler genel olarak kadının istihdamdaki yerinin artırılmasının yanında, özellikle karar alma mekanizmalarında rolünün artırılmasına yönelik olmuştur. Kadınların yönetim dünyasında yer almalarının dolaylı nedenleri olarak; teknolojik ilerlemeler, kültürel etkenler ve personel bunalımı gösterilmektedir (Gülmez 1972: 52). Uluslararası platformlarda da (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı gibi) kadınların politikayı etkileme ve karar vermede etkinliğinin artırılması gerektiği belirtilmektedir.

Kadın özgürlüğünün biçimsel anlamda kadın erkek eşitliğinin sağlanmasından ibaret olmaması gerektiği (Coşar 2013: 377) düşüncesi, kadının her alanda etkinliği bağlamında da dikkate alınmalıdır. Çünkü biçimsel eşitlik politika metinlerinde ya da istatistikî verilerde belirgin çıktılar görülebilir ancak bu eşitliğin niteliğine ilişkin örneğin, kadın ve erkeğin istihdama katılım oranlarındaki eşitlikle birlikte, bu oranın pozisyonlar bazında incelenmesi biçimsel eşitliğin sağlanmasından öte bir durumdur. Yönetime katılma hakkı, kadın-erkek tüm insanların hakkı olduğu gibi demokrasinin de önemli bir unsuru sayılmaktadır. Kadınların yönetimin her kademesinde aktif katılımı sağlanmadan, karar verme süreçlerinde cinsiyet eşitliği güvence altına alınmadan kalkınma ve modernite hedeflerine ulaşamayacaktır (KSGM 2008: 5). Kadının her alanda yer almasına yönelik önemli çalışmalar yürütülse de kadınlara

---

mekanizmalarına katılımını artırıcı çalışmalarda bulunmaktadır (633 Sayılı KHK md. 9).

⁵ TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu "Her Alandaki Kadın İstihdamının Artırılması ve Çözüm Önerileri Komisyon Raporu'nun *Sunuş* kısmında da; "...kamuda karar alma mekanizmalarında kadın varlığının mevcut durumdan daha üst seviyeye çıkarmak için Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu karar alma mekanizmalarında kadın sayısının artırılması stratejik hedef olarak benimsenmiştir" ifadesinde de benzer vurgu yer almıştır.

yüklenen bazı genel kabul görmüş nitelermeler nedeniyle, belirli pozisyon ve mesleklerde yoğunlaştığı görülmektedir (Fidan 2000: 121). Bu durum kadın ve erkeklerin başarıları ve katılımları arasındaki farkın biyolojik farklılıklarından ziyade toplumsal olarak yapılandırılmış toplumsal cinsiyetle bağlantılı olarak pratiğe yerleşmektedir (Bhasin 2003: 51). Bunun sonucu olarak eşitsizliği arttıran cinsiyet ayrımcılığı yapılarak, belirli mesleklere ve konumlara ulaşmada kadınlara karşı ve erkeklerin lehine işleyen bir ayırım yaşanmaktadır (Marshall 2005: 101). Günümüzde kadın ve erkeklerin karşı çıktıkları ve mücadele etmek zorunda kaldıkları birçok sorun, kadın ve erkek kimlikleri ve rolleri konusunda toplum ve kültür tarafından belirlenmiş ön kabul ve kalıp yargılarla, başka bir deyişle toplumsal cinsiyetle ilişkilidir (Michell 1985: 54). Kadınların profesyonel meslekler içerisindeki oranını ve bu oranın dağılımını toplumsal ilişkilerdeki kadınlık ve erkeklik kodlarından ve bu kodların ortaya çıkardığı iktidar ilişkilerinden bağımsız olarak değerlendirmek mümkün değildir. Bu durum kadınların belli bir meslek alanında çalışma fırsatı elde ettiklerinde bile üst düzey ve çoğunlukla yönetici vasfı gerektiren görevlerde erkeklere göre daha az yer almalarıyla da yansımaktadır (Berk 2013: 83). Türkiye’de hukuki kurallar esasında eşitlik sağlanmış olsa da yönetsel pozisyonlarda kadın sayıları erkeklere oranla düşüktür (Negiz ve Yemen 2011: 212). Birçok ülkede kadınların büyük çoğunluğu düşük ücretli, düşük vasıflar gerektiren işlerde çalışmaktadırlar.⁶ Bununla birlikte iyi eğitilmiş kadınların üst düzey karar verme pozisyonlarındaki sayısının giderek arttığına dikkat çekilmektedir (UNIDO 2008).

Kadınların yaratıcılığı ve yetenekleri, hem kadınların kendini gerçekleştirmesi hem de tüm toplum açısından geliştirilmesi gereken kıymetli kaynaklardır (UNIDO 2008). Kadının her alanda etkinliğe sahip olması; toplumun gelişmişlik göstergelerinden biridir. Bu doğrultuda kadınların siyasal süreçlere katılımı yalnızca kadın-erkek eşitliğinin sağlanması için değil, aynı zamanda tüm toplumsal güçlerin ve kesimlerin temsilini gerektiren demokrasinin gelişmesi açısından da bir zorunluluk (Koray 1995: 7) olarak değerlendirilmelidir. Kadınların çalışma hayatında yer alması sadece aileye değil, toplumsal olarak sosyo-ekonomik ilerlemeye de büyük katkı sağlayacaktır (UNIDO 2008).

---

⁶ Bu gelişmeler beraberinde yoksulluğun kadınlaşması kavramını ortaya çıkarmıştır.

3. Kamu Politikaları ve Kadın

Kamu politikası günlük hayatımızda sık duyduğumuz bir kavramdır. Sağlık politikası, eğitim politikası, tarım politikası, çevre politikası gibi çeşitli politika alanları hakkında gazetelerde haberler yer alır. Kamu politikaları öncelikle toplumun ihtiyaçlarını ve taleplerini karşılamak için hükümetler tarafından oluşturulur. Politika oluşturmayan hükümet ve idare rotasız kalmış anlamına gelir (Chakrabarty ve Chand 2012: 181). Kamu hizmetleriyle ilgili toplumun talepleri, bu taleplerin belirlenmesi ve karşılanması için yapılacakların planlanması, uygulanması ve belirli sürelerde değerlendirilmesi kamu politikası olarak adlandırılır (Çevik 2016: 245). Kamu politikası birçok unsurun etkisi sonucu tercihlerin yapılmasıyla politika aktörlerinin en zengin kapsamlı kategorilerden birini oluşturduğu görülmüştür. Yasama, yürütme, yargı ve bürokrasi gibi politika aktörlerinin sözü edilen çalışmaların tamamında yer verildiği belirtilmiştir (Altunok ve Gedikkaya 2016: 63). Politikaların uygulanmasında aktörlerin kurumsal yapılar içerisinde bireysel nitelikleri önemli rol oynamaktadır. Kamu görevlilerinin liderlik tarzları, mesleki becerileri, uzmanlık düzeyleri politika uygulama sürecinin niteliğini belirlemektedir (Kaptı 2016: 271).

Yönetim anlayışında demokratikleşme söylemlerinin belirginleşmiş ve uluslararası aktörler ülke politikalarının temel aktörleri arasında etkinliğini arttırmıştır (Gedikkaya 2016: 144). Aktör yelpazesinin genişlemesi gibi faktörler yanında kamu politikalarının üretilmesinde cinsiyet temelli olarak bakıldığında nasıl bir seyir olduğu bu çalışmanın vurgulamak istediği husustur. Cinsiyet hiyerarşisi toplumların benimsediği farklı hayali hiyerarşiler arasında bilinen tüm toplumların hepsinde önem taşıyan bir türüdür. İnsanlar her yerde kendilerini erkekler ve kadınlar olarak ayırmışlardır (Harari 2017: 150). Bu ayrım toplumsal ve kültürel yaşamı şekillendirmiştir. 20. yüzyıl boyunca kadınlar daha iyi yaşam şekillendirmek için kamuda ve gündelik rollerde erkek hegemon yapıyla mücadele etmiştir (Galligan 2010: 11). Bu mücadele sonucu hukuksal zeminde çeşitli hakların elde edilmesi ve sosyal hayatta erkeklerle eşitlik sağlanmıştır. Ancak kadın-erkek eşitliği için gösterilen çabalar olumlu sonuçlar getirirse de bu eşitliğin yansımadığı alanlar da dikkat çekmektedir. Bu, bazen şiddete maruz kalan olarak, bazen görevlerde belirli pozisyon ya da mesleklere sıkıştırılma olarak kendini göstermektedir.

Kamu politikası oluşturan örgütlerin çalışmaları açısından kadınların müdahil olmasının önemine ilişkin Burrell, yerel ve ulusal düzeyde seçilmiş kadın yetkililer üzerine yapılan araştırmaların, onların kurumların çalışma biçimini etkilediğini, bu organların politika belirleme

gündemlerine katkıda bulunduğunu, problemlere farklı bakış açısıyla yaklaşarak çözümü farklı bir tarzda şekillendirdiklerini ortaya koyduklarına işaret etmiştir. Kadınların erkeklerden farklı liderlik stilleri sergilemesi nedeniyle kadınların politikaya ve politika yapım sürecine müdahil olmaları pek çok açıdan önem taşımaktadır (Burrell 2004: 154). Türkiye açısından kamu politikalarının üretilmesinde kadının konumunu yansıtan bu çalışmada, özellikle yasama, yürütme ve yargı erklerinin üst düzeylerinde yani politikaların üretim sürecinde belirleyici aktörler arasında cinsiyet dağılımına bakılmıştır. Politika aktörlerinin kuvvetler, kurumlar ya da kamu hizmeti alanlarına göre oransal bir cinsiyet kotası gibi bir yöntem üzerinde tartışmak anlamlı görünmemektedir. Ancak kadının görev almasının istisna olduğu alanlar dikkat çekmektedir ki özellikle devlet yönetiminin üst kadroları sözkonusu olduğunda daha çok irdelenmesi gerekmektedir. Devletin faaliyet alanları sadece erkeklere ait olanlar ya da sadece kadınlara ait olanlar şeklinde ayrılamaz. Kamu politikaları tüm toplumun ihtiyaç ve taleplerine yönelik olarak oluşturulur. Bu politikaların üretilmesinde sadece erkek egemen kadroların etkin olması elbette ki önemli boşluklar bırakacaktır. Her ne kadar demokratikleşme talepleri-vaadleri artsa da tek bir cinsiyete politika üretim sürecinin bırakılması otoriter bir yapı oluşturabilecektir. Söylem ve uygulama düzeyinde kadının etkin aktörler arasında yer aldığı politika süreçlerinde ise toplumsal cinsiyet kodlarında önemli gelişmeler kaydedilebilecektir.

Kadınların kamuda görev almasının pozisyonlara göre sınırlandırılması personel sisteminin eşitlik ilkesine ⁷ aykırı olduğu gibi, toplumu ilgilendiren karar oluşum süreçlerinde de sadece erkeklerin belirleyici olmasına yol açar. Kamu politikalarının üretilmesinde kadının konumunun irdeleniyor olması ya da cam tavan olarak adlandırılan bariyerlerle belirli pozisyonlarda görev alamaması, kadının vatandaşlık statüsü ile ilgili tartışmalara da kaynaklık edebilir (Canman 1995: 32). Bunların yanında kadınların etkinliğinin zayıf olduğu siyasal sistemlerde, siyasetin kadınları toplumsal olarak cinsiyetlendirmesi kolaylaşır. Böylelikle modernliğin kadınlara açtığı kamusal alan kapatılıp, kadınların geleneksel olarak nitelendirilen rollerinde olma talepleri ortaya çıkar (Direk 2016: 21). Daha fazla kadının kamu görevine seçilmesinin önemi, temsili demokrasinin cinsiyetlerine bakılmaksızın tüm vatandaşların siyasete katılımında fırsat eşitliğine sahip olması gerektiği inancından kaynaklanır. Kadın haklarını savunanlar, seçim ve atama ile gelen güçlü

---

⁷ Kamuda kadınların görev alması tartışmaları personel sisteminde eşitlik ilkesine cinsiyet nedeniyle yapılan sınırlandırmalar arasında sayılmaktadır (Tutum 1979: 36).

pozisyonlarda kadınların temsilinin, adalet ve hakkaniyet meselesi olduğunu iddia ederler. Ayrıca, kadın politikacılar diğer kadınlar için rol modelliği yapmakta, geleneksel cinsel rollerinin olumsuzluklarının üstünden gelmeye teşvik etmektedirler. Bu simgesel nedenlerden dolayı, kadınların güç koridorlarındaki sayısal varlığı önemlidir (Burrell 2004: 154). Kamuyu ilgilendiren konuların karar alma sürecinde kadının aktif rol oynaması işaret edilenler gibi pek çok nedenle ilgilidir. Eğitim, tarım, sağlık gibi politika alanlarının çalışanı olarak kadın, bu alanların politika üretim süreçlerinde de karar vericiler arasında yer almalıdır.

4. Cumhuriyet Döneminde Kadınların Kamu Hizmetinde İstihdamı

Kadınlar 16. yüzyıldan Tanzimat'a kadar pratik bilgilerle hekimlik, ebelik yapmışlar, çamaşırcı dükkânları açmışlar ve esir ticareti işlerinde çalışmışlardır. Sayıları çok az olmakla beraber şair, hattat, bestekâr kadınlarla da olmuş hatta kadınlar birçok vakıf kurmuştur. Tanzimat'tan sonra ebelik eğitimi önem kazanmış, 1870'te açılan kız öğretmen okulu ile ilk okullara ve kız ortaokullarına öğretmenler sağlanmış, fikir ve edebiyat alanında kadın imzaları geniş ölçüde yer almıştır. İkinci Meşrutiyet döneminde ebe ve öğretmen kadınların yanında, özellikle Birinci Dünya Savaşı sırasında, bazı resmi dairelerde, en çok posta teşkilatında ve maliyede erkeklerden boşalan yerlere kadın memurlar görevlendirilmiştir. Savaştan kaynaklanan zorunluluklar dolayısıyla kadınlar ailelerini geçindirmek için kasabalardan ürünlerini İstanbul'a getirerek satma yoluna girmişlerdir (Taşkiran 1973: 145). Kadınların kamu hizmetinde istihdamı 19. yüzyılda başlamış, sadece kadınlara hizmet vermek üzere istisnai olarak başlayan alımlar Cumhuriyetle birlikte her alana yayılmıştır (Aslan 2006: 147).

Cumhuriyetin toplumsal devrimlerinden biri de kadınlara sağlanan haklarla gerçekleşmiştir. Kadınların toplumsal alanda birey olarak kabul görmelerini sağlayan devrimler ayrı bir öneme sahip olmuştur (Terzioğlu 2010: 130). 1910-1920 yılları arasında kadınların toplum içindeki konumu birçok sosyal tartışmaya hayat vermiştir. Kadınların eylemleri ve devlet öncülüğündeki reformlar, savaş döneminin gerekleri söz konusu olduğunda bile dikkatleri kadınlar üzerine çekmiştir. 1920'lerin başlarına gelindiğinde ise Türk kadınları artık seçimlerde oy kullanmayı talep etmekteydi (Findley 2015: 235). Medeni Kanunla sağlanan vatandaşlık haklarını, 1930'da kadınların belediye seçimlerine katılması izlemiş, 18 Aralık 1934 tarihli kanun ile kadınların milletvekili seçilmelerinin önü

açılmıştır.⁸ Türk kadını parlamenter olma hakkını kazandığı dönemde Batı ülkelerinin birçoğunda kadınlar bu hakka henüz kavuşmamıştı (Kili 2002: 325). Türkiye bu konuda Fransa ve İsviçre'nin ilerisine gitmiştir (Findley 2015: 279). 1934 yılında dünya genelinde kadınların milletvekili seçme ve seçilme hakkının bulunduğu ülke sayısı 28 olduğu düşünüldüğünde Türk kadınının Cumhuriyet devrimleriyle bu konuda aldığı yolun önemi anlaşılabilir (Konan 2011: 169).

1930 yılında 1580 sayılı Belediye Kanunu'nda her Türk'ün belediye idaresine iştirak sağlayabileceği belirtilmesiyle Türk kadınlarına belediye seçimlerinde de olsa seçme ve seçilme hakkının verilmiş olması, demokratikleşme yolunda büyük bir adım olarak değerlendirilmektedir (Kırkpınar 1999: 108). 05.12.1934 tarihi, Türkiye tarihi ve Türk kadını için önemli bir devrenin başlangıcıdır. Türk kadını, kendisini idare edenleri seçmeye ve idare eden olarak seçilebilme hakkını elde etmiştir (Taşkıran 1973: 135). Kadınların lokantaya girebilmesinin bir bile bir hak olarak kazanıldığı (Topuz 2016: 141-143) düşünüldüğünde bunun önemi daha iyi anlaşılmaktadır.

Tıp ve hukuk alanlarda da kadınlar hızla yerlerini almaya başlamış; kamu hayatında kadın kanunen eşit haklarla erkeklerin yanında yer almıştır (Aydemir 1999: 245). Cumhuriyet'in kuruluş yıllarını izleyen ilk onbeş yılda kadınlara tanınmış bulunan çeşitli hak ve imkânlar beklenilmeyen ölçüde kadınlar tarafından kullanılmıştır (Abadan 1968: 157). Türk kadınları Cumhuriyet'le birlikte Anayasa, Türk Medeni Kanunu ve Seçim Kanunlarında yer alan hükümlerle hukuki yönden tüm sosyal, kültürel ve siyasal haklara sahip olmuşlardır (Daver 168: 126).⁹ Bunların yanında Cumhuriyet kadroları ve meslek sahipleri arasında sayıları giderek artan üniversite eğitilmiş kadınların ilk kuşağının öncülük duygusu da kamusal alanda kadınların varlığının meşrulaşmasında uzun dönemli bir etki meydana getirmiştir (Kandiyoti 1997: 216).

---

⁸ 01.12.1934'te Teşkilatı Esasiye Kanununun 6. Maddesi değiştirilerek; kadınlara milletvekili seçmek ve seçilmek hakkı tanınmıştır. 1935'te Ankara'nın köylerinden biri olan Halkavun'dan Satı Kadın ilk kadın milletvekili olarak Büyük Millet Meclisine girmiştir (Aydemir 1999: 245).

⁹ Kadın haklarıyla ilgili devrimler Anadolu'daki kadınların büyük çoğunluğunun öteden beri sahip olduğu doğal bir şekilde yaşama ve çalışma hürriyetinin şehirlerde de yerleşmesini sağlamıştır. Anadolu'nun bazı yerlerinde, evde ve tarlada en çok kadınlar çalışır, erkekler için ise durum kısmen değişmekle beraber tam tersi geçerlidir. Kadın-erkek eşitliğinin aile hayatını yıktığı gerekçesiyle karşı çıkılması erkek hâkimiyetini sürdürmek isteğinden başka bir sebeple açıklanamaz (Karpas 2010: 406-406).

Cumhuriyetin ilk yıllarında kadın hakları yolundaki adımların temel niteliğini, kökü Tanzimat'a kadar uzanan batılılaşma, çağdaşlaşma ve en sonunda demokratikleşme istekleri oluşturmaktadır. Kadın sorunu, bu istekler doğrultusundaki tartışmalar içinde bir simge olarak ele alınmış ve bunun doğal sonucu olarak toplumsal üst yapı kurumlarına yönelik düzenlemelerle sorunun çözümleneceği düşünülmüştür (Çitçi 1982: 93). 1926 Memur Kanunu ile kadınların kamu hizmetine girmesi düzenlenmiştir. Kanun, genel bir güvence getirmekle birlikte, hangi alanlarda ve memuriyetlerde istihdam edileceklerini bakanlıkların mevzuatına bırakmıştır (Aslan 2006: 134). Bu kanunun 6. maddesindeki "*Kadınların memur ve müstahdem olmaları caizdir. Ne gibi memuriyet ve hizmetlerde istihdam edilecekleri her vekaletin memurlarına ait kanunlarla tesbit olunur*" hükmü yer almıştır. Bu düzenleme ile 1870'lerle birlikte kamu hizmetlerine girmeye başlayan kadınların kamuda çalışmasının yasal dayanağı oluşmuştur (Çitçi 1982: 91). 1965 yılında 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu ile kamuda istihdam edilen kadınların doğum izinleri ve diğer hakları düzenlenmiştir. 1982 Anayasası'nda 2004 yılında yapılan değişiklikle, kadın ve erkeğin eşit haklara sahip olduğuna ilişkin maddeye "*Devlet, kadınların ve erkeklerin eşitliğinin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür*" ifadesi eklenmiştir (10.madde). 2010 yılında yapılan değişiklikle birlikte aynı maddenin sonuna "*Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz*" ibaresi getirilmiştir. Bu değişiklikle kadınlar ve farklı toplumsal kesimler açısından pozitif ayrımcılık yapılabilmesi anayasal zeminde öngörülmüştür (Hakyemez 2010: 391).

Cumhuriyet Türkiye'sinde sosyal, ekonomik hayatın her cephesindeki çalışmaların her dalında kadın faaliyeti ile karşılaşmaktadır. Dernekler, parlamento kürsüsü, üniversiteler, Yargıtay, Danıştay, Sayıştay üyelikleri, belediye başkanlığı, mimarlık, avukatlık, doktora, bankacılık hemen her türlü kamu hizmetinde kadın yer almaktadır (Taşkıran 1973: 145). Bugün özellikle eğitim, akademi ve sağlık sektörü kadınların önemli oranda yer aldığı kamu hizmeti alanlarıdır. Ancak hangi sektörlerde ne kadar kadının yer almasıyla birlikte, bu makale sınırlarında seçildiği gibi belirli ve etkinliği daha yüksek –aynı zamanda toplumsal ve siyasal prestiji açısından daha etkili- yerlerde kadın temsili ayrıca önem taşımaktadır. Çeşitli çalışmalarda Türkiye'de kadınların yaşamın her alanında yer almaya ve geleneksel çizgilerin dışına çıkmaya başladığını, ancak yöneticilik alanında yeterince temsil edilmediği ve kamusal alandaki 'görülebilir kadınların' sayısal olarak az olduğu belirtilmektedir (Acuner ve Sallan 1993: 77; Koray 1990; Tokuroğlu 2004). Özellikle kamuda üst düzey yönetici kademesinde kadın oranlarının nispeten "azlığı" Türkiye'de politika üretim süreçleri açısından sorgulanmalıdır.

5. Sayılarla Yasama, Yürütme ve Yargıda Kadın

Yasama, yürütme ve yargı erklerinde kadınlara ilişkin sayıların yer aldığı çalışmanın bu kısmında; yasamada kadın milletvekili, meclis başkanı ve başkan vekilleri; kadın cumhurbaşkanı, başbakan, bakan, bakan yardımcısı, müsteşar, müsteşar yardımcısı; yargı organında yüksek yargı kurumlarının kadın başkan ve üye sayılarına yer verilmiştir.¹⁰ Burada herhangi bir döneme ilişkin kamu politikaları değerlendirilmesi yapılmamış, politikaların üretim sürecinde aktörlerin cinsiyet dağılımına odaklanılmıştır. Kamu politikalarının oluşumunda; toplumun sorunlarının tespiti, faaliyetlerin planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi gibi politika üretim süreçlerinde kadının aktörler arasında yer alma düzeyinin genel bir görünümü ortaya konulmuştur.

5.1. Yasama

Yasama yetkisinin kaynağı demokrasi ile yönetilen ülkelerde halkın seçtiği temsilcilerden oluşan parlamentolardadır (Neziroğlu 2016: 372). Türkiye'nin parlamentosu olan TBMM (Türkiye Büyük Millet Meclisi) parlamenter sistem kurallarına göre işlemektedir. Seçimler geriye bırakılmadığı ya da erken seçim kararı alınmadığı durumlarda seçimleri dört yılda bir yapılmaktadır (Bakırcı 2016: 345). TBMM'nin yürütme organını denetleme, bazı görevler için seçim yapma, savaş ilan etme gibi bazı görevleri de olmakla birlikte en kapsamlı yetkisi yasa yapmaktır. Yasa yapma yetkisi genel, asli ve devredilemez bir yetkidir. TBMM'de halkı temsil etmek üzere seçilen vekillerin, milletvekilleri meclisin toplanmasıyla birlikte aktif hale gelmektedir. Ancak milletvekillerinin göreve başlayabilmesi için yemin etmeleri gerekmektedir (Bakırcı 2016: 346). TBMM'de kadın vekil sayısının Cumhuriyet'ten günümüze dağılımı değerlendirildiğinde özellikle 2000 sonrası kadın temsiline arttığı görülmektedir (Tablo 1). Bu artışın nedenleri arasında hükümetlerin fırsat eşitliği politikası, siyasi partilerin kadın aday kontenjanları ve diğer sosyo-ekonomik nedenler sayılabilir. Cumhuriyet tarihinde TBMM kadın milletvekili sayısı ve oranı en yüksek 7 Haziran 2015 seçimlerinde olmuştur.

---

¹⁰ Sözü edilen sayısal bilgiler yazarlar tarafından web siteleri, resmi gazeteler, kurumların bastığı yayınlar incelenerek elde edilmiştir.

Tablo 1: Kadın Milletvekili Sayısı (1935-2015)

Seçim Yılı	Kadın Milletvekili Sayısı	Toplam Milletvekili Sayısı	Kadın Milletvekili Oranı
1935	18	395	%4.6
1943	16	435	%3.7
1950	3	487	%0.6
1957	7	610	%1.1
1965	8	450	%1.8
1973	6	450	%1.3
1991	8	450	%1.8
1999	22	550	%4.0
2002	24	550	%4.4
2007	50	550	%9.1
2011	78	550	%14.2
2015 (Haziran)	98	550	%17.8
2015 (Kasım)	81	550	%14.7
Toplam	419	6577	%6.4

Yasama erkini kullanan Meclisi TBMM Başkanı temsil etmektedir. TBMM Başkanlığı için bir yasama döneminde iki seçim yapılmaktadır. İlk seçilen başkanın görev süresi iki, ikinci devre seçilen başkanın görev süresi üç yıldır. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkan adayları, Meclis üyeleri içinden, milletvekili genel seçimlerinden sonra Meclisin toplandığı günden itibaren veya ikinci devre için yapılacak seçimlerde birinci devre için seçilen Başkanın görev süresinin dolmasından on gün önce başlamak üzere, beş gün içinde Başkanlık Divanına bildirilir. TBMM seçiminin yapılacağı gün kendiliğinden toplanır. Meclis Başkanlık seçimi gizli oyla yapılmaktadır. İlk iki oylamada üye tamsayısının üçte iki ve üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu aranmaktadır. Üçüncü oylamada salt çoğunluk sağlanamadığı takdirde bu oylamada en çok oy alan iki aday için dördüncü oylama yapılmaktadır. Dördüncü oylamada en fazla oy alan üye, Başkan seçilir. Başkan seçimi aday gösterme süresinin bitiminden itibaren beş gün içinde tamamlanmaktadır (TBMM İçtüzüğü md. 10). TBMM Başkanı; Türkiye Büyük Millet Meclisini Meclis dışında temsil etme, Genel Kurul görüşmelerini yönetme, Başkanlık Divanına başkanlık etme ve Divanın gündemini hazırlama, TBMM komisyonlarını denetleme, Başkanlık Divanı

kararlarını uygulama (TBMM İçtüzüğü md. 14) gibi önemli görevler üstlenmektedir. Meclis Başkanı aynı zamanda siyasi partiler arasında diyalog kurması beklenen kişidir. Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana 28 Meclis Başkanı seçilmiştir. 93 yıllık Cumhuriyet tarihinde Kadın Meclis Başkanı göreve gelmemiştir. Diğer bir ifade ile milletin kendisini yönetmek için seçtiği vekiller cumhuriyet tarihi boyunca hiç bir yasama döneminde kendilerini temsil etmesi için kadın bir başkan seçmemişlerdir.

Başkanvekilleri ise Başkanın yerine Genel Kurul görüşmelerini yönetmek ve yönettiği oturumlarla ilgili tutanak dergisi ile tutanak özetinin düzenlenmesinden sorumludurlar (TBMM İçtüzüğü md. 15). Başkanvekillikleri; siyasî parti gruplarının parti grupları toplam sayısı içindeki yüzde oranlarına göre -iki adedi Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğuna sahip siyasî parti grubuna ait olmak üzere- oranı en yüksek olandan başlayarak sıra ile dağıtılmaktadır (TBMM İçtüzüğü md. 11). İlk kadın TBMM Başkanvekili 1973 yılında 14. Yasama Döneminde göreve gelmiştir (Hayriye Ayşe Nermin Neftçi). 2007 yılında 23. Yasama döneminde 5 başkanvekilinden 2'si kadındır (Güldal Mumcu-Meral Akşener). 2011 yılında 24. Yasama döneminde 5 başkanvekilinden 3'ü kadındır (Ayşe Nur Bahçekapılı, Güldal Mumcu, Meral Akşener). 2015 yılında 25. Yasama döneminde 3 başkanvekilinden 1'i kadındır (Şafak Pavey). 26. dönem 4 başkanvekilinden 2'si kadındır (Ayşe Nur Bahçekapılı, Pervin Buldan).

5.2. Yürütme

Parlamente sistemde yürütme organı devlet başkanı (Cumhurbaşkanı), Başbakan ve bakanlardan oluşan Bakanlar Kurulundan oluşmaktadır. Cumhurbaşkanı yürütmenin sorumsuz kanadını oluştururken Bakanlar Kurulu Meclise karşı sorumludur (Belli 2016: 393). 2007 Anayasa değişikliği öncesinde Cumhurbaşkanı, Meclis tarafından bir defa yedi yıllığına seçilmekteydi. 2007 yılında yapılan değişiklik ile birlikte Cumhurbaşkanı halk tarafından en fazla iki defa beş yıllığına seçilmektedir. Cumhuriyetin kuruluşundan bugüne kadın cumhurbaşkanı olmamıştır.

Başbakan, Cumhurbaşkanınca, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri arasından atanmaktadır. İlk ve tek kadın başbakan Tansu Çiller (1993) olmuştur. Aynı zamanda 54. Hükümet döneminde 1996-1997 yılları arasında Başbakan yardımcılığı görevi yaparak ilk kadın Başbakan yardımcısı olmuştur.

Bakanlar, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri veya milletvekili seçilme yeterliğine sahip olanlar arasından Başbakanca seçilir ve Cumhurbaşkanınca atanır; gerektiğinde Başbakanın önerisi üzerine Cumhurbaşkanınca görevlerine son verilir (1982 Anayasası md. 109). Bugüne kadar bakanlık görevi yürütmüş kadınlar ve görev yaptıkları yıllarına ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 2: Kadın Bakanlar ve Görev Yaptıkları Bakanlıklar

Bakan	Bakanlık	Hükümet	Görev Yaptığı Yıllar
Türkan AKYOL (TBMM dışından)	Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı	I. Erim Hükümeti	26.03.1971-11.12.1971
	Devlet Bakanlığı	VII. Demirel Hükümeti	04.03.1992-25.06.1993
	Devlet Bakanlığı	I. Çiller Hükümeti	25.06.1993-27.07.1994
Hayriye Ayşe Nermin NEFTÇİ (TBMM)	Kültür Bakanlığı	Irmak Hükümeti	17.11.1974-31.03.1975
İmren AYKUT	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	II. Özal Hükümeti	21.12.1987-09.11.1989
	Devlet Bakanlığı	Akbulut Hükümeti	09.11.1989-23.06.1991
	Devlet Bakanlığı	I. Yılmaz Hükümeti	23.06.1991-20.11.1991
	Çevre Bakanlığı	II. Yılmaz Hükümeti	06.03.1996-28.06.1996
	Çevre Bakanlığı	III. Yılmaz Hükümeti	30.06.1997-11.01.1999
Tansu ÇİLLER	Devlet Bakanlığı	VII. Demirel Hükümeti	20.11.1991-09.06.1993
	Dışişleri Bakanlığı ve Başbakan	Erbakan Hükümeti	28.06.1996-30.06.1997
Güler İLERİ	Devlet Bakanlığı	VII. Demirel Hükümeti	20.11.1991-22.02.1992
Önay ALPAGO (TBMM Dışından)	Devlet Bakanlığı	I. Çiller Hükümeti	27.07.1994-27.03.1995
Aysel BAYKAL (TBMM Dışından)	Devlet Bakanlığı	I. Çiller Hükümeti	27.03.1995-05.10.1995
Işıl Saygın	Devlet Bakanlığı	III. Çiller Hükümeti	30.10.1995-23.02.1996
	Çevre Bakanlığı	III. Çiller Hükümeti	23.02.1996-06.03.1996
	Turizm Bakanlığı	II. Yılmaz Hükümeti	06.03.1996-28.06.1996
	Devlet Bakanlığı	Erbakan Hükümeti	28.06.1996-17.05.1997

	Devlet Bakanlığı	III. Yılmaz Hükümeti	30.06.1997-11.01.1999
Ayfer YILMAZ	Devlet Bakanlığı	Erbakan Hükümeti	28.06.1996-30.06.1997
Meral AKŞENER	İçişleri Bakanlığı	Erbakan Hükümeti	28.06.1996-08.11.1996
Tayyibe GÜLEK	Devlet Bakanlığı	V. Ecevit Hükümeti	12.07.2002-18.11.2002
Aysel ÇELİKEL* (TBMM Dışından)	Adalet Bakanlığı	V. Ecevit Hükümeti	05.08.2002-18.11.2002
Güldal AKŞİT	Turizm Bakanlığı	Gül Hükümeti	18.11.2002-14.03.2003
	Devlet Bakanlığı	I. Erdoğan Hükümeti	14.03.2003-29.04.2003
	Turizm Bakanlığı	I. Erdoğan Hükümeti	29.04.2003-02.06.2005
Nimet ÇUBUKÇU	Devlet Bakanlığı	I. Erdoğan Hükümeti	02.06.2005-29.08.2007
	Devlet Bakanlığı	II. Erdoğan Hükümeti	29.08.2007-02.05.2009
	Milli Eğitim Bakanlığı	II. Erdoğan Hükümeti	02.05.2009-06.07.2011
Selma Aliye KAVAF	Devlet Bakanlığı	II. Erdoğan Hükümeti	02.05.2009-06.07.2011
Fatma ŞAHİN	Aile ve Sosyal Politikalar	III. Erdoğan Hükümeti	06.07.2011-25.12.2013
Ayşenur İSLAM	Aile ve Sosyal Politikalar	III. Erdoğan Hükümeti	25.12.2013-28.08.2015
Ayşe GÜRCAN	Aile ve Sosyal Politikalar	Seçim Hükümeti	28.08.2015-24.11.2015
Hatice Beril DEDEOĞLU	Avrupa Birliği Bakanı	Seçim Hükümeti	22.09.2015-24.11.2015
Sema RAMAZANOĞLU	Aile ve Sosyal Politikalar	Davutoğlu Hükümeti	24.11.2015-24.05.2016
Fatma GÜLDEMET SARI	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Davutoğlu Hükümeti	24.11.2015-24.5.2016
Fatma Betül SAYAN KAYA	Aile ve Sosyal Politikalar	Yıldırım Hükümeti	24.05.2016-Görevde

Kaynak: Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Geçmiş Dönem Hükümetler, https://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/_Global/_Government/pg_CabinetHistory.aspx (15.09.2016'da erişildi)

*2002 genel seçimleri öncesi tarafsız bakan olarak atanmıştır.

2011 yılında kabul edilen 643 sayılı KHK ile Bakanlık örgütlenmesi içerisinde müsteşar ve bakan arasında konumlanmış “bakan yardımcılığı” makamı oluşturulmuştur. KHK’da Bakana (Millî Savunma Bakanı dâhil)

bağlı olarak Bakana ve Bakanlığa verilen görevlerin yerine getirilmesinde Bakana yardımcı olmak üzere Bakan Yardımcısı atanabileceği ve yardımcılarının bu görevlerin yerine getirilmesinden Bakana karşı sorumlu oldukları belirtilmiştir. Bakan Yardımcıları Hükümetin görev süresiyle sınırlı olarak görev yaparlar. Hükümetin görevi sona erdiğinde, Bakan Yardımcılarının görevi de sona ermektedir. Bakan Yardımcıları gerektiğinde Hükümetin görev süresi dolmadan da görevden alınabilmektedirler (643 sayılı KHK md. 3). 2011'den bu yana bir kadın bakan yardımcısı göreve getirilmiştir. Aşkın Aşan 2011-2014 yılları arasında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Bakan Yardımcısı görevini yürüten ilk ve tek kadın bakan yardımcısıdır.

Bakanlık örgütlenmesinin bakandan sonra gelen üst düzey yöneticisi müsteşardır. Müsteşar ve yardımcıları (Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri ve Yardımcıları dâhil) unvanları taşıyan görevlere müşterek kararla atama yapılır (2451 sayılı Kanun md. 2). İlk kadın müsteşar 2 Mayıs 2010 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı müsteşarlığına atanan Esengül Civelek olmuştur. Ardından 27 Şubat 2014 Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı müsteşarlığına Nesrin Çelik atanarak ikinci kadın müsteşar olmuştur. Atanan müsteşarların atandığı yıllarda kadın bakan Nimet Çubukçu ve Ayşenur İslam'ın görevde olduğunu belirtmek gerekir.

Müsteşar Yardımcılığı düzeyinde ise kadın yardımcılar: 1989 yılında Filiz Dinçmen Dışişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı (aynı zamanda ilk kadın müsteşar yardımcısı), Şenay Başer Kültür ve Turizm Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı, Fatma Afet Güneş MİT Müsteşar Yardımcısı, Ayşe Sezgin AB Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Vekili, Özlen Üstün Kavalalı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı, Hatice Kara Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı, Ayşe Hilal Sayan Koytak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı, Ayşe Kardaş Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Vekili, Fatma Meriç Yılmaz Sağlık Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı, Fatma Varank Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Vekili. Burada da Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'ndaki müsteşar yardımcılığı pozisyonunda kadınların daha çok bulunması dikkat çekmektedir.

5.3. Yargı

Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi, Askeri Yargıtay ve Uyuşmazlık Mahkemesi Anayasada Yüksek Mahkemeler başlığı altında düzenlemiştir. Sayıştay ise Yargı bölümünde ayrıca bir başlık olarak yer almaktadır.

5.3.1. Anayasa Mahkemesi Başkan ve Üyeleri

Anayasa Mahkemesi on yedi üyeden kurulmaktadır (6216 sayılı Kanun md. 7). Anayasa Mahkemesi üyelerinin üçü meclis tarafından on dördü Cumhurbaşkanlığı tarafından seçilmektedir. Anayasa mahkemesi Başkanı, başkanvekilleri ile Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanı ve Başkanvekilinin seçimi Başkan ve başkanvekilleri, Uyuşmazlık Mahkemesi Başkan ve Başkanvekili üyeler arasından gizli oyla ve üye tam sayısının salt çoğunluğuyla dört yıl için seçilirler (6216 sayılı Kanun md. 12).

Anayasa Mahkemesi'nin kuruluşundan (1961) günümüze toplam 18 başkan görev yapmıştır. Anayasa Mahkemesi'nin tek kadın başkanı Tülay Tuğcu 25 Temmuz 2005'te göreve gelmiştir. Tuğcu'nun görev süresi 12 Haziran 2007'de son bulmuştur. Anayasa Mahkemesi'nin toplam 122 üyesi olmuştur. Bunlardan 5'i kadın üyedir. Anayasa Mahkemesi kadın üyeleri; Samia Akbulut (1990-2004), Aysel Pekiner (1995- 2004), Fulya Kantarcıoğlu (1995-2013), H. Hülay Tuğcu (1999- 2004) ve Zehra Ayla Perkeş (2007- 2014)'dir.

5.3.2. Yargıtay Başkan ve Üyeleri

Yargıtay üyeleri, birinci sınıfa ayrılmış adli yargı hâkim ve Cumhuriyet savcıları ile bu meslekten sayılanlar arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilmektedir (1982 Anayasası md. 154). Yargıtay Birinci Başkanı, birinci başkanvekilleri ve daire başkanları kendi üyeleri arasından Yargıtay Genel Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla dört yıl için seçilmektedir. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler (1982 Anayasası md. 154).

7 Haziran 1920 tarihinde TBMM Hükümet tarafından oluşturulan Yargıtay'a günümüze kadar 26 başkan göreve gelmiştir. Ancak bugüne kadar kadın Yargıtay Başkanı göreve gelmemiştir. Toplam 205 kadın üyesi olmuştur (Yargıtay 2003).

5.3.3. Danıştay Başkan ve Üyeleri

Danıştay üyelerinin dörtte üçü, birinci sınıf idarî yargı hâkim ve savcıları ile bu meslekten sayılanlar arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu; dörtte biri, nitelikleri kanunda belirtilen görevliler arasından Cumhurbaşkanlığı tarafından seçilmektedir (1982 Anayasası 155. md). Danıştay Başkanı, Başsavcı, başkanvekilleri ve daire başkanları, kendi üyeleri arasından Danıştay Genel Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla dört yıl için seçilmektedir. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler (1982 Anayasası md. 155).

Cumhuriyet döneminde 669 Sayılı Kanunla Danıştay yeniden kurulmuş ve 1927 yılında çalışmaya başlamıştır. Cumhuriyet'ten bu yana toplam 23 başkan göreve gelmiştir. Bunlardan 3'ü kadın başkandır. 1994 yılında ilk kadın Danıştay Başkanı olan Fûruzan İkinciöğlü göreve gelmiştir. 2006'da Sumru Çörtoğlu Danıştay Başkanı olmuştur. 2013 yılında göreve gelen Zerrin Güngör halen Danıştay Başkanı olarak görev yapmaktadır. Danıştay Başsavcılığı'na ise 1946'dan günümüze sadece 2006 yılında bir kadın başsavcı getirilmiştir. 46 kadın üyesi olmuştur (Danıştay 2000).

5.3.4. Askerî Yargıtay Başkan ve Üyeleri

Askerî Yargıtay üyeleri birinci sınıf askerî hâkimler arasından Askerî Yargıtay Genel Kurulunun üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla her boş yer için göstereceği üçer aday içinden Cumhurbaşkanınca seçilmektedir (1982 Anayasası md. 156). Askerî Yargıtay Başkanı, Başsavcısı, İkinci Başkanı ve daire başkanları Askerî Yargıtay üyeleri arasından rütbe ve kıdem sırasına göre atanmaktadırlar (1982 Anayasası md. 156).

Askerî Yargıtay kuruluşundan (1914) 2002'ye kadar kadın başkanı olmamıştır (Askerî Yargıtay, 2002). 2014 yılında Askerî Yargıtay'ın 100. yıldönümünde genç asker –kadın- hukukçuların hedefleri arasında askerî Yargıtay üyesi olabilmek yer aldığını ifade etmişlerdir (www.radikal.com.tr, 9.09.2016'da erişildi).

5.3.5. Askerî Yüksek İdare Mahkemesi Başkan ve Üyeleri

Askerî Yüksek İdare Mahkemesi'nin askerî hâkim sınıfından olan üyeleri, mahkemenin bu sınıftan olan başkan ve üyeleri tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oy ile birinci sınıf askerî hâkimler arasından her boş yer için gösterilecek üç aday içinden; hâkim sınıfından olmayan üyeleri, rütbe ve nitelikleri kanunda gösterilen subaylar arasından, Genelkurmay Başkanlığınca her boş yer için gösterilecek üç aday içinden Cumhurbaşkanınca seçilmektedir (1982 Anayasası md.157).

Mahkemenin Başkanı, Başsavcı ve daire başkanları hâkim sınıfından olanlar arasından rütbe ve kıdem sırasına göre atanmaktadırlar (1982 Anayasası, md. 157). Kadın başkan ya da üyesi olmamıştır.

5.3.6. Sayıştay Başkan ve Üyeleri

Sayıştay Başkanı, 6085 sayılı Sayıştay Kanunu'nda yazılı niteliklere sahip isteklilerden belirlenecek iki aday arasından Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca gizli oyla seçilir. Sayıştay Başkanı seçilebilmek için Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının dörtte birinin bir fazlasından az olmamak kaydıyla, toplantıya katılanların salt

çoğunluğunun oyu aranmaktadır (6085 sayılı Kanun md. 13). Sayıştay üyelerinin beşte üçü Sayıştay meslek mensuplarından, geriye kalanların en az yarısı Maliye Bakanlığı meslek mensuplarından olmak üzere 6085 sayılı Kanunun 12. maddesinde nitelikleri belirlenen diğer adaylar arasından seçilmektedir (6085 sayılı Kanun md. 15).

Kurulduğu (1923) yıldan bu yana toplam 61 Sayıştay üyesi içerisinde 3 kadın üye atanmıştır. Bugüne kadar atanan daire başkanları ise; Semiha Denizdöven, İnci Daire Başkanı (1941-1985) Sena Aral, İnci Daire Başkanı (1949-1988). Sayıştay kadın üyeleri; Semiha Erem (1934-1973), Meryem Necdet Çölaşan (1941-1980) ve Melek Hepdinç (1969-1979)'dir (Akgündüz 2012: 377-378).

6. Sonuç

Toplumun tüm kesimlerinin çıkar ve sorunlarına yer veren, bir uzlaşma ortamı sağladığı ölçüde başarılı sayılan demokratik mekanizmaların vazgeçilmez unsurlarından biri de kadın-erkek eşitliğinin sağlanmasıdır. Bu eşitliğin sağlanması için; kadınlara temsil hakkı, çalışma hayatında yer alma, pozitif ayrımcılık uygulamaları, kadına karşı ayrımcılığı önleyen kanunlar ve kurumlar oluşturulması gibi adımlar atılmıştır. Kadınlara elde ettikleri bu kazanımların sonuçları ve rakamsal yansımaları cinsiyet eşitliği konusunda atılan adımların yeterli olmadığını göstermektedir. Cumhuriyet Türkiye'sindeki kamusal alandaki görünürlüğü daha belirgin olan pozisyonlarda kadınların az sayıda olduğu görülmektedir (Tokuroğlu 2004: 179). Kadınların büyük çoğunluğu belirli işlerde (öğretmenlik, hemşirelik, sekreterlik, tezgahtarlık) istihdam edilmektedir (Koray 1990: 81), yöneticilik gibi ücretli ve toplumsal konumu görece yüksek pozisyonlarda ise erkek istihdamının fazla olduğu görülmektedir. Kadın iş hayatında yer almaktadır ancak karar verme, politika yapıcı olma konusunda etkinliği beklentilerin altındadır.

Bu makale kapsamında yasama, yürütme ve yargı erklerinde Cumhuriyet tarihi boyunca başkan, başkanvekilliği, üyelik, bakan, bakan yardımcılığı, müsteşarlık, müsteşar yardımcılığı gibi düzeylerde kadın sayıları çıkarılmıştır. Böylece kadının politika üretim süreçlerindeki yerine ilişkin çıkarım yapılması için farklı bir sistematik içerisinde veri oluşturulmuştur. Çalışmada Cumhuriyet tarihi boyunca "kamu yönetiminde feminizasyon olayı" (Gülmez 1972) belirli pozisyonlarla sınırlandırılarak incelenmiştir. Bunun sonucunda ortaya çıkan resim şu şekildedir; TBMM'nin hiç kadın başkanı olmamıştır. Yasamada kadının üst düzey temsilini başkan vekilliği düzeyinde olmuştur. İlk kadın başkanvekili 1973'de olmakla beraber daha sonra bu konuma ancak 2007 yılında bir kadın gelebilmiştir. Parlamenter kadınların oranı her geçen yıl

artışa sahip olmakla beraber en son 2015 seçiminde 550 milletvekilinin 81'i (%14.7) kadın olmuştur. Meclisteki kadın temsili sayısal olarak yeterli değildir. Kadının yasamada sayısal durumunun yanında yasama faaliyetlerine aktif olarak katılımı da ayrıca önem taşımaktadır. Kamu hizmetlerinin örgütlenme şekli olan bakanlık örgütlenmelerinde bakan düzeyinde kadın sayısı bugüne kadar 21'dir. Kadın bakanlar konusunda en dikkat çekici husus bu kadınların büyük ölçüde ya kadından sorumlu devlet bakanı olarak ya da (2011 itibarıyla) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na sıkıştırılmış olmasıdır. Bakanlıklardaki en üst kamu görevlisi olan müsteşar düzeyinde ise kadının görünürlüğü 2010 yılından itibaren başlamış ancak Milli Eğitim Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile sınırlı kalmıştır. Müsteşar yardımcılığında ise müsteşarlara oranla yine sayısal azlık sürmekle beraber hizmet yelpazesi olarak genişleme görülmektedir. Yargıda kadın başkanlık ve üyelik durumuna bakıldığında ise Anayasa Mahkemesi ve Danıştay kadın başkanlara sahip olduğu görülmüştür. Ancak sayısal olarak kuruluşlarından itibaren Anayasa Mahkemesi'nde bir, Danıştay'da üçtür. Yargıtay ve Sayıştay'da ise hiç kadın başkan olmamıştır. Başkanlık düzeyinde bakıldığında Danıştay en iyi durumdadır. Kadın üyelikler anlamında ise hiçbirinde kadın üye oranının yıllara göre gelişimi erkek üye sayısına yakın ya da eşit olmamıştır.

Bu bilgiler ışığında Türkiye Cumhuriyeti devlet örgütlenmesindeki yasama, yürütme ve yargı erklerinde kadın sayısı yavaş arttığı görülmüştür. 93 yıllık birikim için sayılarla görünen temsil düzeyleri yeterli değildir. Genel olarak kadının istihdamdaki oranının yanında politika üretim mekanizmalarının tepe yönetimlerinde kadınların etkinliği ayrıca önem taşımaktadır. Bu önem hem zorlu bir hikâyesi olan kadın haklarının gelişimi hem de demokratikleşme tarihiyle birlikte düşünüldüğünde anlaşılmaktadır. Kadının toplumsal hayatın parçası olarak, toplumu yönetenler düzeyinde de yerini alması gerekmektedir. Tek cinsiyetin iktidarına teslim edilmiş siyasal-yönetimsel anlayış belli bir ayırışma adımı ile şekillendiği anlamına gelmektedir. Bu da artan demokrasi taleplerinin karşılamasında ve toplumsal gelişimin ulusal ve uluslararası değerlendirmelerinde önemli bir eksiklik meydana getirmektedir.

Kaynaklar

Abadan, Nermin (1968). "Türk Kadın Nüfusunun Toplumdaki Yeri". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 23 (4): 145-158.

Acuner, Selma ve Sallan, Songül (1993). "Türk Kamu Yönetiminde Yönetici Kadımlar". *Amme İdaresi Dergisi* 26 (3): 77-92.

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, (3 Haziran 2011). *Resmi Gazete*, 27958/633.
- Akdoğan, Hatice (2001). *Medyada Kadın*. İstanbul: Ceylan Yayınları.
- Akgündüz, Ahmet (2012). *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Sayıştay*. İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı.
- Altunok, Hatice ve Gedikkaya, Fatma Gül (2016). “Kamu Politikası Öğrenim ve Öğretim Araçları Olarak Sözlük ve Ansiklopediler Üzerine İçerik Analizi”, *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 7 (2): 53-68.
- Altunok, Hatice ve Gedikkaya, Fatma Gül (2014). “Etik Komisyonlarında Kadın”. *II. Kadın Araştırmaları Sempozyumu*, Eskişehir: ESKAM.
- Aslan, Onur Ender (2006). “Cumhuriyet ve Kadın Memurlar”. *Amme İdaresi Dergisi* 39 (4): 117-149.
- Aydemir, Şevket Süreyya (1999). *Tek Adam Cilt: III*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Bakanlıklar ve Bağlı Kuruluşlarda Atama Usulüne İlişkin Kanun, (23/4/1981). *Resmi Gazete*, 2451/1732.
- Bakırcı, Fahri (2016). “Türkiye Büyük Millet Meclisi”. *Kamu Politikaları Ansiklopedisi*. Ed. H. Altunok, F. G. Gedikkaya. Ankara: Nobel Yayınları. 345-348.
- Belli, Aziz (2016). “Yürütme”. *Kamu Politikaları Ansiklopedisi*. Ed. H. Altunok, F. G. Gedikkaya. Ankara: Nobel Yayınları. 391-393.
- Burrell, Barbara (2004). *Women and Political Participation*, California: Abc-Clio.
- Berk Kalem, Seda (2013). “Toplumsal Cinsiyet ve Profesyonelleşme: Hukuk Mesleğinde Kadın Örneği”. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi* 16 (1): 74-103.
- Berktaş, Fatmagül (1995). “Türkiye’de “Kadınlık Durumu”. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt: 13. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Berktaş, Fatmagül (1998). *Kadın Olmak Yaşamak Yazmak*. İstanbul: Pencere Yayınları.
- Berktaş, Fatmagül (2014). “Felsefenin Kadına Bakışı”. *Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Eşitsizlikler Mücadeleler*

- Kazanımlar*. H. Durukan, F. Gökçen, B. E. Oder, D. Yüksekler (drl.), İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Bhasin, Kamla (2003). *Toplumsal Cinsiyet “Bize Yüklenen Roller”*. Çev. K. Ay. İstanbul: Kadınlarla Dayanışma Vakfı.
- Canman, Doğan (1995). *Çağdaş Personel Yönetimi*, Ankara: TODAİE Yayınları.
- Chakrabarty, Bidyut Ve Chand, Prakash (2012). *Public Administration in a Globalizing World Theories and Practies*, India: SAGE Publications.
- Civelek, Sezen (2011). *Parlamentolarda Cinsiyet Eşitliği Kurumları: TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Örneği*. Uzmanlık Tezi. TBMM Başkanlığı Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı.
- Coşar, Hasan (2013). *Tarihte ve Günümüzde Kadın*. Ankara: Sınırsız Kitap ve Yayıncılık.
- Çevik, H. Hüseyin (2016). “Kamu Politikası, *Kamu Politikaları Ansiklopedisi*. Ed. H. Altunok, F. G. Gedikkaya. Ankara: Nobel Yayınları. 142-143.
- Çevik, H. Hüseyin (2016). “Politika” *Kamu Politikaları Ansiklopedisi*. Ed. H. Altunok, F. G. Gedikkaya. Ankara: Nobel Yayınları. 244-245.
- Çitçi, Oya (1982). *Kadın Sorunu ve Türkiye’de Kamu Görevlisi Kadınları*, Ankara: TODAİE.
- Danıştay (2000). Danıştay 2000, Ankara.
- Daver, Bülent (1968). “Kadınların Siyasal Hakları”. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi 23 (4)*: 121-130.
- Direk, Zeynep (2016). *Cinsiyeti Yazmak*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Dura, Cihan ve Atik, Hayriye (2002). *Bilgi Toplumu Bilgi Ekonomisi ve Türkiye*. İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Fidan, Fatma (2000). “Kapitalizmin Gelişme Sürecinde Kadının Çok Yönlü Konumu (Medya Örneği)”. *Bilgi 2(1)*: 117-133.
- Findley, Carter V. (2015). *Modern Türkiye Tarihi*, Çev. G. Ayas, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Gedikkaya, Fatma Gül (2016). “Kamu Politikası Aktörleri”, *Kamu Politikaları Ansiklopedisi*. Ed. H. Altunok, F. G. Gedikkaya. Ankara: Nobel Yayınları. 144.

- Galligan, Yvonne (2010). *Gender Democracy: The Legacy of the 20th Century*, (http://epubs.surrey.ac.uk/2541/1/Galligan1_PIDOP_Barret.pdf, 2.09.2016'da erişildi)
- Gülmez, Mesut (1972). "Kamu Yönetiminde Feminizasyon Olayı". *Amme İdaresi Dergisi* 5 (3): 51-71.
- Gürkan, Ülker (1978). "Türk Kadınının Hukuki Statüsü ve Sorunları", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 35 (1): 381-396.
- Hakyemez, Yusuf Şevki (2010). "2010 Anayasa Değişiklikleri ve Demokratik Hukuk Devleti", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi XIV* (2): 387-406.
- Harari, Yuval Noah (2017). *Sapiens İnsan Türünün Kısa Bir Tarihi*, Çev. E. Genç, İstanbul: Kolektif Kitap.
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun (27.10.2004). *Resmi Gazete*, 5251.
- Kalkınma Bakanlığı (2014). *Onuncu Kalkınma Planı* (2014-2018).
- Kapani, Münci (1970). *Kamu Hürriyetleri*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No: 264, Ankara: Sevinç Matbaası.
- Kaptı, Alican (2016). "Politika Uygulama Aşamaları", *Kamu Politikaları Ansiklopedisi*. Ed. H. Altunok, F. G. Gedikkaya. Ankara: Nobel Yayınları. 268-272.
- Kandiyoti, Deniz (1997). *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar, Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Kırkpınar, Leyla (1999). "Cumhuriyet ve Kadın". *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları, Dergisi*, 3(8): 93-114.
- Kili, Suna (2002). *Türk Devrim Tarihi*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Konan, Belkıs (2011). "Türk Kadınının Siyasi Hakları Kazanma Süreci", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 60 (1): 157-174.
- Koray, Meryem (1990). "'Kadın' Adına Gündem Oluşturmak". *Amme İdaresi Dergisi* 23 (3): 79-89.
- Koray, Meryem (1995). *Türkiye'de Kadınlar*. İstanbul: Yeni Yüzyıl Kitaplığı.
- KSGM (2008). Women In Power And Decision-Making Mechanisms, (http://kadininstatusu.aile.gov.tr/data/542a8e0b369dc31550b3ac30/kararalma_ing.pdf) 2.09.2016'da erişildi).

- Lewis, Bernard (2009). *Modern Türkiye'nin Doğuşu*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Marshall, Gordon (2005). *Sosyoloji Sözlüğü*. Çev. O. Akınhay, D. Kömürcü. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Michell, Juliet (1985). *Kadınlık Durumu*. İstanbul: Yaprak Yayınevi.
- Negiz, Nilüfer ve Yemen, Aysun (2011). "Kamu Örgütlerinde Kadın Yöneticiler: yönetici ve Çalışan Açısından Yönetimde Kadın Sorunsalı". *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi* 24: 195- 214.
- Neziroğlu, İrfan (2016). "Yasama" *Kamu Politikaları Ansiklopedisi*, Ed. H. Altunok, F. G. Gedikkaya, Ankara: Nobel Yayınları. 370-373.
- Radikal Gazetesi. (<http://www.radikal.com.tr/turkiye/bizde-cuppe-rutbeyi-1185619/>, 9.09.2016'da erişildi).
- Sallan, Songül (1993). "8 Mart Dünya Kadınlar Günü ve Kamu Hayatında Türk Kadınının Konumu". *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Fakülte Dergisi* 1(2): 159-168.
- Sancar, Serpil (2012). *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Sayıştay Kanunu, (3/12/ 2010). *Resmi Gazete*, 6085 / 27790.
- T.C. Askeri Yargıtay (2002). *Kuruluşundan Günümüze Askeri Yargıtay*. Ankara.
- Taşkıran, Tezer (1973). *Cumhuriyetin 50. Yılında Türk Kadın Hakları*. Ankara: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Yayınları.
- TBMM İçtüzüğü, (<https://www.tbmm.gov.tr/ictuzuk/ictuzuk.htm> 28.09.2016'da erişildi)
- TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (2012). *Faaliyet Raporu 24. Dönem 1. ve 2. Yasama Yılları*, Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Yayınları No:11, Ankara: TBMM Basımevi.
- TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (KFEK) (2013). *Her Alandaki Kadın İstihdamının Artırılması ve Çözüm Önerileri Komisyon Raporu*, Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Yayınları No:12, Ankara: TBMM Basımevi.
- Terzioğlu, Zübeyde (2010). *Türk Kadını Siyaset Sahnesinde*. İstanbul: Giza Yayınları.

- Tokuroğlu, Belma (2004). *Özgürleşemeyen Kadın*. Ankara: Odak Yayınevi.
- Topuz, Hıfzı (2016). *Atatürk Sesleniyor*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Tutum, Cahit (1979). *Personel Yönetimi*, TODAİE Yayını, Ankara.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982). (20/10/1982). *Resmi Gazete*, 2809/ 17844.
- Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Geçmiş Dönem Hükümetler, (https://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/_Global/_Government/pg_CabinetHistory.aspx 15.09.2016'da erişildi)
- UNIDO (2008). Promote gender equality and empower women UNIDO's Contribution: Women Economic Empowerment, (https://www.unido.org/fileadmin/user_media/MDGs/MDG%203_UNIDO%20contribution_FINAL.pdf 2.09.2016'da erişildi).
- Yargıtay. (2003). (1868-2003). Ankara: Yargıtay Yayın İşleri Müdürlüğü.
- 3046 Sayılı Kanun ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname, (3/07/2011). *Resmi Gazete*, 27958, KHK 643.
- 6216 Sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun, (3/04/2011), *Resmi Gazete*, 6216/27894.

